

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

УДК 373.2-056.2/.3:355.01

DOI <https://doi.org/10.12958/3083-6514-2025-4-155-162>

Бойко Світлана Петрівна,

асистентка кафедри дошкільної і спеціальної освіти
Криворізького державного педагогічного університету,
м. Кривий Ріг, Україна.
lanalozna2810@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9917-3654>

Коренко Альона Ростиславівна,

директорка
Комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок)
компенсуючого типу № 156 Криворізької міської ради,
м. Кривий Ріг, Україна.
korenkoalena28@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0008-4061-9461>

КОМПЕНСАЦІЇ ОСВІТНІХ УТРАТ У ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ІНКЛЮЗИВНИМ НАВЧАННЯМ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Проблема компенсації освітніх утрат у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням у період воєнного стану постає як одна з ключових у сучасному освітньому дискурсі України. Воєнні дії спричинили масштабні порушення цілісності освітнього процесу, зумовивши не лише переривання навчальної діяльності, а й деструкцію психоемоційної, соціальної та когнітивної сфер розвитку дітей. Особливо гостро ці наслідки виявляються у дітей з особливими освітніми потребами, для яких стабільність, структурованість і передбачуваність освітнього середовища мають фундаментальне значення. Освітні втрати у цьому контексті набувають комплексного характеру, поєднуючи інтелектуальні, соціальні, комунікативні та емоційні дефіцити, які поглиблюються під впливом травматичних подій, руйнування освітньої інфраструктури, вимушеного переміщення та нестачі спеціалізованих ресурсів. Інклюзивні заклади дошкільної освіти опинилися в особливо складних умовах, оскільки потребують адаптації освітнього процесу до безпекових реалій, а також забезпечення психолого-педагогічної підтримки дітей, які переживають стрес і втрату соціальних зв'язків. Отже, проблема компенсації освітніх утрат у воєнний період є не лише педагогічною, а й соціально-гуманітарною, оскільки безпосередньо пов'язана з правом дитини на освіту, розвиток і безпеку, з необхідністю цілеспрямованого формування національних цінностей, громадянських компетентностей, що зводить освіту в ранг невід'ємного складника національної безпеки країни (Галів, Свійонтик, 2023).

Науковці приділяють значну увагу різним аспектам цієї проблеми. Зокрема, у працях В. Ляшко висвітлено специфіку навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах війни, підкреслено необхідність психологічної підтримки та індивідуалізації навчання (Ляшко, 2025). О. Кричківська, В. Хренова та Н. Гончар зосереджують увагу на організаційно-правових засадах інклюзивної освіти під час воєнного стану, обґрунтовуючи важливість дистанційних форм навчання й діяльності активної психологічної служби (Кричківська, Хренова, Гончар,

2022). Водночас С. Сисоєва та О. Рейпольська підкреслюють, що освітні втрати дошкільного періоду є детермінантою подальшого відставання у розвитку і загалом збідніння людського капіталу (Сисоєва, Рейпольська, 2023). Отже, наявний науковий доробок свідчить про поступове формування теоретико-методологічних засад дослідження проблеми, утім, її комплексне вирішення ще не досягнуто.

Попри зростання кількості досліджень, залишається низка невирішених аспектів. Зокрема, недостатньо розроблено питання комплексної системи компенсації освітніх утрат саме у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням, яка б інтегрувала діагностичний, психолого-педагогічний, організаційний та соціальний компоненти. Необхідним є уточнення змісту понять «освітні втрати» і «компенсація» в контексті дошкільного інклюзивного середовища, а також розроблення теоретичних основ і принципів побудови ефективної моделі підтримки розвитку дітей з ООП у надзвичайних умовах воєнного часу. Також відкритим залишається питання узгодження державної освітньої політики, діяльності міжнародних організацій (UNICEF, UNESCO) і місцевих ініціатив для створення сталих механізмів компенсації освітніх утрат.

Метою статті є теоретичне обґрунтування педагогічних засад компенсації освітніх утрат у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням у період воєнного стану, визначення чинників, що їх зумовлюють, а також окреслення напрямів удосконалення освітньої практики на основі гуманістичних та адаптаційних підходів.

У процесі дослідження застосовано комплекс теоретичних методів: аналіз і синтез наукових джерел – для узагальнення підходів до проблеми компенсації освітніх утрат; порівняльний метод – для виявлення спільних і відмінних рис у поглядах науковців; системно-структурний аналіз – для визначення взаємозв'язку між складниками інклюзивного освітнього середовища.

Зазначимо, що у стандартних тлумачних словниках є усталені визначення лексеми «компенсація», натомість термін «освітні втрати» здебільшого фіксується в аналітичних та професійних публікаціях (науковці, освітні дослідницькі центри, освітні медіа) і поки не має усталеного лексикографічного запису в класичних тлумачних словниках. Термін «компенсація» дослівно визначають як «відшкодування, зрівноважування, винагорода за що-небудь, а також сума, яку сплачують як відшкодування, винагороду; покриття витрат, утрат» (Великий тлумачний словник сучасної мови, Словник.ua.). «Освітні втрати» – прогалини у знаннях і навичках, або уповільнення/переривання освітнього прогресу, що виникають унаслідок великих пауз у навчанні або системних порушень функціонування освітньої системи (пандемія, війна, внутрішнє переміщення тощо) (Osvitoria.media). У контексті нашого дослідження освітні втрати розглядаємо як структурно-комплексне поняття, що означає сукупність прогалин і порушень у розвитку компетентностей, знань, умінь, навичок та психосоціальних функцій дитини дошкільного віку, які виникли або загострилися внаслідок переривання доступу до освітніх послуг і ресурсів у період воєнного стану (включно з відсутністю регулярного навчання, втратою спеціалізованих корекційних послуг, переміщеннями сім'ї, руйнуванням інфраструктури, обмеженим доступом до психолого-педагогічної підтримки). Це поняття охоплює як академічні/навчальні прогалини, так і соціально-емоційні, комунікативні та фізичні наслідки, що мають тривало- або короткостроковий характер. Своєю чергою, компенсацію розуміємо як цілеспрямований комплекс заходів, педагогічних і організаційних практик, призначених для відшкодування, мінімізації та відновлення втрачених навчальних, розвиткових і психосоціальних функцій у дитини дошкільного віку з особливими освітніми потребами; включає діагностику втрат, індивідуальні програми розвитку, корекційно-розвиткові та терапевтичні інтервенції, забезпечення доступу до спеціалізованих ресурсів (технічних і кадрових), а також заходи зі створення безпечного та підтримувального освітнього середовища. Компенсація у цьому розумінні поєднує відшкодувальну (реставраційну) та

адаптаційну функції й передбачає координацію дій держави, закладів освіти, родини і гуманітарних/міжнародних організацій.

У 2024 р. Державною службою якості освіти були запропоновані консолідовані пропозиції з подолання освітніх утрат. Хоча рекомендації сформульовані для шкіл, їх логіка та орієнтири чітко демонструють ключові принципи, що є актуальними для закладів освіти всіх рівнів та типів. Зокрема, це констатація необхідності формування умов на базі ЗДО, де діти з ООП отримуватимуть комплексну підтримку, – від обладнання навчальних і сенсорних просторів до доступу до психолого-педагогічних і соціальних послуг. Друга ключова позиція – підвищення кваліфікації педагогів, упровадження сучасних технологій навчання, стратегічні сесії з батьками та колегами, використання результатів діагностики освітніх утрат для планування (Державна служба якості освіти України, 2025).

Організація інклюзивного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти в умовах воєнного стану постає не лише як педагогічне завдання, а й як соціально-гуманістичний виклик, що визначає якість і спрямованість процесів компенсації освітніх утрат. Утім, сучасна практика засвідчує, що ефективність таких процесів безпосередньо залежить від сформованості інклюзивної культури закладу, здатності педагогічного колективу забезпечити емоційно безпечний, психологічно підтримувальний простір для дітей із різними психофізичними можливостями. Саме тому формування інклюзивного середовища має розглядатися як стратегічна основа компенсаторних освітніх впливів, що відновлюють або посилюють соціальну, когнітивну та емоційну активність дошкільників, у тому числі й тих, які пережили травматичний досвід війни.

Водночас важливо підкреслити, що організаційна структура інклюзивного освітнього середовища не може зводитися до сукупності адаптаційних заходів чи технічних рішень. Ідеться про інтеграцію педагогічних, психологічних і соціокультурних чинників, які у взаємодії забезпечують дитині можливість переживати досвід спільності, прийняття й взаємоповаги, адже саме через механізми соціальної взаємодії реалізується компенсаційний потенціал освіти: дитина засвоює соціальні норми, емоційні реакції, моделі поведінки, що сприяють її поступовому відновленню після стресових впливів.

Значну роль у цьому контексті відіграє педагогічна взаємодія, побудована на принципах толерантності, гуманізму та партнерства. Варто також зазначити, що побудова інклюзивного простору передбачає розширення ролі педагогів як координаторів соціальної взаємодії та фасилітаторів розвитку. Ефективність освітнього середовища значною мірою залежить від того, наскільки вихователь здатен створити гнучку, адаптивну систему навчання, зорієнтовану на індивідуальні потреби дітей. Водночас в умовах воєнного стану, коли спостерігається зростання кількості дітей із вторинними психоемоційними порушеннями, важливою стає участь фахівців психолого-педагогічного профілю, які забезпечують міждисциплінарну підтримку процесу компенсації (Балла, 2021).

Проблематика компенсації освітніх утрат у системі дошкільної освіти в умовах воєнного стану виразно окреслює стратегічну уразливість ранніх етапів розвитку дитини, які виступають фундаментом подальшої освітньої та соціальної траєкторії особистості. Водночас саме дошкільний період є сенситивним у формуванні базових соціально-емоційних, комунікативних і когнітивних компетентностей, а тому втрати, що виникають у цей час, мають накопичувальний і пролонгований характер. У цьому контексті компенсація таких утрат не може зводитися до фрагментарних освітніх заходів – вона повинна бути вибудована як цілісний психолого-педагогічний процес, що інтегрує підтримку дитини, сім'ї та педагогічного середовища.

Значну роль у цьому процесі відіграє забезпечення принципу доступності дошкільної освіти, який в умовах війни зазнав істотного порушення. Утім, доступність освіти не є самодостатнім чинником компенсації. Поділяємо думку С. Сисоевої та О. Рейпольської про те, що ключовим стає рівень психолого-педагогічної, методичної та інформаційної підтримки учасників

освітнього процесу. Дефіцит кваліфікованої допомоги педагогам і батькам, відсутність єдиних алгоритмів дій у кризових ситуаціях, перевантаження вихователів адміністративними функціями істотно знижують ефективність роботи з дітьми, які пережили травматичний досвід. Тому сучасна практика вимагає відновлення ресурсного потенціалу педагогів через систему підвищення кваліфікації, методичний патронат, менторську підтримку. Особливої актуальності набуває створення цифрових платформ на кшталт «Дошкільна освіта у смартфоні», які розширюють доступ до навчальних матеріалів, об'єднують педагогічні спільноти та родини (Сисоева, Рейпольська, 2023, с. 3).

Варто також підкреслити важливість кадрової стабільності. Відтік фахівців із закладів дошкільної освіти не лише ускладнює функціонування системи, а й послаблює її здатність до відновлення. Збереження педагогічного потенціалу потребує продуманих управлінських рішень – від гнучких форм зайнятості й дистанційного залучення до створення стимулювальних механізмів: компенсацій, соціальних пільг, підтримки професійного розвитку. У такий спосіб забезпечується не лише безперервність освітнього процесу, а й формування емоційно стабільного, мотиваційно вмотивованого педагогічного середовища (Іриневиц, 2024).

Окремої уваги потребує проблема своєчасної підтримки розвитку дитини у сенситивні періоди. Затримка або переривання навчання у цей час має незворотні наслідки для формування базових психічних функцій, емоційної саморегуляції, соціальних зв'язків. Тому компенсаційні заходи мають ґрунтуватися на принципі синергії взаємодії держави, закладів дошкільної освіти та родини. Саме через консолідовану відповідальність забезпечуються своєчасне реагування на потреби кожної дитини, відновлення втрачених функцій розвитку та профілактика подальших освітніх утрат. У цьому контексті особливого значення набуває інноватизація освітнього процесу, яка постає не лише як чинник підвищення якості дошкільної освіти, а й як інструмент компенсації освітніх утрат у дітей із різними освітніми потребами. Використання інтерактивних технологій, проєктно-орієнтованого навчання, елементів STEM- і STEAM-освіти, а також упровадження адаптивних і персоналізованих методик сприяють відновленню когнітивного, емоційно-вольового та соціального розвитку дитини. Інноваційні підходи дають змогу забезпечити гнучкість освітнього процесу, орієнтуючись на індивідуальні траєкторії розвитку, що є особливо актуальним в умовах інклюзивного навчання та воєнного стану (Докучаєва, Кричківська, 2024).

Водночас реалізація інноваційних стратегій потребує опори на науково обґрунтовану діагностику, яка дає змогу визначати рівень освітніх утрат, своєчасно виявляти прогалини в розвитку та адаптувати освітній процес до реальних потреб дитини. Не менш важливим є вивчення й дидактично виважене запозичення міжнародного досвіду країн, що стикалися з подібними кризовими обставинами, однак з обов'язковим урахуванням національних соціокультурних і психолого-педагогічних реалій (Топузов, Головка, Локшина, 2023).

Отже, компенсація освітніх утрат у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням у період воєнного стану є комплексним психолого-педагогічним процесом, що передбачає інтеграцію діагностики, корекційно-розвиткових програм, адаптивних методик навчання та соціально-психологічної підтримки дітей, педагогів і родини. Установлено, що чинниками освітніх утрат є переривання освітньої діяльності, руйнування освітньої інфраструктури, обмежений доступ до спеціалізованих ресурсів, стресові та травматичні фактори, а також недостатня кваліфікація педагогів і обмежена взаємодія з родинами. Окреслено напрями вдосконалення освітньої практики, серед яких ключовими є:

- упровадження інноваційних технологій (інтерактивні методики, проєктно-орієнтоване навчання, STEM/STEAM-освіта);
- адаптивне та персоналізоване навчання;
- системна психолого-педагогічна підтримка;
- підвищення кваліфікації педагогів;

- використання результатів діагностики освітніх утрат для планування освітнього процесу;
- дидактично обгрунтоване запозичення міжнародного досвіду.

Виявлено, що ефективність компенсаційних заходів значною мірою залежить від синергії дій держави, закладів дошкільної освіти та родини, формування інклюзивної культури закладу та створення безпечного, підтримувального й гнучкого освітнього середовища, орієнтованого на індивідуальні траєкторії розвитку дітей.

Перспективу подальших досліджень убачаємо в необхідності розроблення моделі та комплексної системи компенсації освітніх утрат у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням, яка б інтегрувала діагностичний, психолого-педагогічний, організаційний та соціальний компоненти.

Список використаної літератури

1. Словник сучасного вчителя: терміни, що допоможуть у подоланні освітніх втрат. *Osvitoria.media*. URL: <https://osvitoria.media/experience/slovnyk-suchasnogo-vchytelya-termyny-shhodopomozhut-u-podolanni-osvitnih-vtrat/> (дата звернення: 29.10.2025).
2. Балла Л. В. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Вісник ЧНУ ім. Б. Хмельницького*. 2021. № 3. С. 110–115.
3. Великий тлумачний словник сучасної мови (online). URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/компенсація> (дата звернення: 29.10.2025).
4. Галів М., Свйонтик О. Освіта як складник національної безпеки України в умовах сучасної російсько-української війни: правові засади, проблеми, досвід і завдання. *Молодь і ринок*. 2023. № 3. С. 25–31. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277194>
5. Консолідовані пропозиції з подолання освітніх утрат у загальній середній освіті. *Державна служба якості освіти України*. 2025. 23 січня. URL: <https://sqe.gov.ua/konsolidovani-propozicii-z-podolann/> (дата звернення: 29.10.2025).
6. Докучаєва В., Кричківська О. Інноватизація освітнього процесу у закладах дошкільної освіти (педагогічні практики у воєнних умовах). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 78. С. 313–318. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-44>
7. Іриневич Ю. В. Кадрове забезпечення дошкільної освіти у воєнній Україні: євроінтеграційний аспект. *Освітня аналітика України*. 2024. № 6(32). С. 107–113. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-107-113>
8. Кричківська О. В., Хренова В. В., Гончар Н. П. Інклюзивне навчання в умовах воєнного стану. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6(6). С. 188–197. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6\(6\)-188-197](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6(6)-188-197)
9. Ляшко В. Освітні втрати та підходи до навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах воєнного стану. *Inclusion and diversity*. 2025. Вип. 5. С. 28–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.6>
10. Сисоєва С. О., Рейпольська О. Д. Освітні втрати в дошкільній освіті як передумова подальших освітніх утрат. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5(1). С. 1–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5203>
11. Сисоєва С. О., Рейпольська О. Д. Освітній процес у закладах дошкільної освіти в умовах воєнного стану: теорія, практика, інновації. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5(2). С. 1–9. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5207>
12. Словник.ua. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (дата звернення: 29.10.2025).
13. Топузов О. М., Головка М. В., Локшина О. О. Освітні втрати в період воєнного стану: проблеми діагностики та компенсації. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 1. С. 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13>

References

1. Balla, L. V. (2021). Osoblyvosti orhanizatsii inkliuzyvnoho osvitnoho seredovyscha zakladu doshkilnoi osvity [Features of the organization of an inclusive educational environment in preschool institutions]. *Visnyk ChNU im. B. Khmelnytskoho – Bulletin of Bohdan Khmelnytsky National University*, (3), 110–115 [in Ukrainian].
2. Dokuchaieva, V., & Krychivska, O. (2024). Innovatyzatsiia osvitnoho protsesu u zakladakh doshkilnoi osvity (pedahohichni praktyky u voiennykh umovakh) [Innovatization of the educational process in preschool institutions (pedagogical practices in wartime conditions)]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current Issues of the Humanities*, (78), 313–318. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/78-1-44> [in Ukrainian].
3. Haliv, M., & Sviontyk, O. (2023). Osvita yak skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy v umovakh suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny: pravovi zasady, problemy, dosvid i zavdannia [Education as a component of Ukraine's national security in the conditions of the modern Russian-Ukrainian war: legal principles, problems, experience and tasks]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, (3), 25–31. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.277194> [in Ukrainian].
4. Irynevych, Yu. V. (2024). Kadrove zabezpechennia doshkilnoi osvity u voiennoi Ukraini: yevrointehratsiinyi aspekt [Human resource support for preschool education in wartime Ukraine: the European integration aspect]. *Osvitnia analityka Ukrainy – Educational Analytics of Ukraine*, 6(32), 107–113. DOI: <https://doi.org/10.32987/2617-8532-2024-6-107-113> [in Ukrainian].
5. Konsolidovani propozyitsiyi z podolannya osvitnikh vtrat u zahalnyi seredniy osviti [Consolidated Proposals for Overcoming Educational Losses in General Secondary Education]. (2025). [Electronic resource]. *Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrayiny – State Service of Education Quality of Ukraine*, January 23. Retrieved from <https://sqe.gov.ua/konsolidovani-propozicii-z-podolann/> (Last accessed: 29.10.2025) [in Ukrainian].
6. Krychivska, O. V., Khrenova, V. V., & Honchar, N. P. (2022). Inkliuzyvne navchannia v umovakh voiennoho stanu [Inclusive education under martial law]. *Nauka i tekhnika sohodni – Science and Technology Today*, 6(6), 188–197. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6\(6\)-188-197](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-6(6)-188-197) [in Ukrainian].
7. Liashko, V. (2025). Osvitni vtraty ta pidkhody do navchannia ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy v umovakh voiennoho stanu [Educational losses and approaches to teaching children with special educational needs under martial law]. *Inclusion and Diversity*, (5), 28–31. DOI: <https://doi.org/10.32782/inclusion/2025.5.6> [in Ukrainian].
8. Slovyk suchasnoho vchytelia: terminy, shcho dopomozhut u podolanni osvitnikh vtrat [The modern teacher's dictionary: terms that will help overcome educational losses]. [Electronic resource]. *Osvitoria.media*. Retrieved from <https://osvitoria.media/experience/slovyk-suchasnogo-vchytelya-terminy-shho-dopomozhut-u-podolanni-osvitnih-vtrat/> (Last accessed: 29.10.2025) [in Ukrainian].
9. Slovyk.ua. [Electronic resource]. Retrieved from <https://slovyk.ua/index.php?s-wrd=%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D1%81%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F> (Last accessed: 29.10.2025) [in Ukrainian].
10. Sysoieva, S. O., & Reipolska, O. D. (2023). Osvitni vtraty v doshkilniy osviti yak peredumova podalshykh osvitnikh vtrat [Educational losses in preschool education as a prerequisite for further educational losses]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(1), 1–5. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5203> [in Ukrainian].
11. Sysoieva, S. O., & Reipolska, O. D. (2023). Osvitniy protses u zakladakh doshkilnoi osvity v umovakh voiennoho stanu: teoriia, praktyka, innovatsii [The educational process in preschool institutions under martial law: theory, practice, innovations]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(2), 1–9. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5207> [in Ukrainian].

12. Topuzov, O. M., Holovko, M. V., & Lokshyna, O. O. (2023). Osvitni vtraty v period voiennoho stanu: problemy diahnostryky ta kompensatsii [Educational losses during martial law: problems of diagnosis and compensation]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, (1), 5–13. DOI: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-1-5-13> [in Ukrainian].

13. Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoyi movy – Great Explanatory Dictionary of Contemporary Language. [Electronic resource]. Retrieved from <https://slovnyk.me/dict/vts/компенсація> (Last accessed: 29.10.2025) [in Ukrainian].

Бойко С. П., Коренко А. Р. Компенсації освітніх утрат у закладі дошкільної освіти з інклюзивним навчанням у період воєнного стану

Статтю присвячено теоретичному обґрунтуванню педагогічних засад компенсації освітніх утрат у закладах дошкільної освіти з інклюзивним навчанням у період воєнного стану. Акцент зроблено на комплексності проблеми, що охоплює інтелектуальні, соціально-емоційні, комунікативні та психофізичні дефіцити дітей, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби. Проаналізовано чинники освітніх утрат, серед яких – переривання навчальної діяльності, руйнування освітньої інфраструктури, обмежений доступ до спеціалізованих ресурсів, стресові та травматичні впливи, а також недостатня кваліфікація педагогів, перевантаження адміністративними функціями та обмежена взаємодія з родинами. Окреслено напрями вдосконалення освітньої практики, що включають упровадження інтерактивних та інноваційних технологій (STEM/STEAM, проєктно-орієнтоване навчання), адаптивне та персоналізоване навчання, системну психолого-педагогічну підтримку дітей і педагогів, підвищення кваліфікації педагогів, використання результатів діагностики освітніх утрат для планування навчального процесу та залучення сімей у підтримку розвитку дітей. Підкреслено значення формування інклюзивної культури закладу, створення безпечного, підтримувального та гнучкого освітнього середовища, що сприяє відновленню когнітивного, соціального та емоційного розвитку дітей.

Визначено перспективи подальших досліджень у розробленні моделі та комплексної системи компенсації освітніх утрат, інтегруючої діагностичний, психолого-педагогічний, організаційний та соціальний компоненти, здатної забезпечити сталий розвиток дітей із ООП в умовах кризових обставин та надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: компенсація, освітні втрати, діти з ООП, інклюзивна дошкільна освіта, освіта в умовах війни.

Boiko S. P., Korenko A. R. Compensation of educational losses in a preschool institution with inclusive education during martial law

The article is devoted to the theoretical substantiation of the pedagogical principles of compensating educational losses in inclusive preschool education institutions during martial law. The study emphasizes the complexity of the problem, encompassing intellectual, socio-emotional, communicative, and psychophysical deficits of children, particularly those with special educational needs. Factors contributing to educational losses are analyzed, including interruptions in educational activities, destruction of educational infrastructure, limited access to specialized resources, stress and traumatic experiences, as well as insufficient teacher qualifications, administrative overload, and limited family engagement. Directions for improving educational practice are outlined, including the implementation of interactive and innovative technologies (STEM/STEAM, project-based learning), adaptive and personalized instruction, systematic psycho-pedagogical support for children and educators, professional development for teachers, the use of educational loss diagnostics in planning, and active involvement of families in supporting child development. The importance of fostering an inclusive culture within institutions is highlighted, ensuring a safe, supportive, and flexible educational environment that promotes the restoration of cognitive, social, and emotional

development in children. The study identifies prospects for further research in developing a model and comprehensive system for compensating educational losses that integrates diagnostic, psychopedagogical, organizational, and social components, capable of providing sustainable development for children with special educational needs in crisis conditions and emergency situations.

Key words: compensation, educational losses, children with special educational needs (SEN), inclusive preschool education, education in wartime conditions.

Creative Commons Attribution 4.0
International (CC BY 4.0)

Дата першого надходження рукопису до видання: 31.10.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 21.11.2025

Дата публікації: 26.12.2025 р.